

ՊԱԾՏՈՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ա.

ԿԱՆԱԿԱՅՄԱՆ ԵՒ ՓԻԼՈՆԱԶԳԻՄԱՆ ՎՃՌԱԳԻՐ: — Պատրիարքարան Մայր Աթոռ

Ս. Էջմիածնէն ստացաւ հետեւեալ վճռագիրը հեռագրաւ:

Էջմիածին, 14 Ապրիլ 1957

Ամենապատիւ

Պատրիարք Տիրան Ներսոյեան

Պատրիարքարան Հայոց

Հին Քաղաք, Երուսաղէմ, Յորդանան

Մենք, ՎԱԶԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ, այսու մեր հայրապետական վճիռով, հաստատելով Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի 12 Ապրիլ 1957 թուի առաջարկը ի մասին Եղիշէ-Արքեպիսկոպոս Տէրտէրեանի, եւ

1. — Նկատի առնելով Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքական Սուրբ Աթոռի Միաբանական Ընդհանուր Ժողովի 1956 թուի 2 եւ 13 Հոկտեմբերի նիստերի որոշումները Եղիշէ Արքեպիսկոպոսին Պատրիարքական Տեղապահութեան եւ Լուսարարապետութեան պաշտօններին զադարեցման մասին, եւ 1957 թուի Մարտ 5ի որոշումը նրան Միաբանութեան շարքերին արտաքսելու մասին,
2. — Նկատելով որ Տէրտէրեան Արքեպիսկոպոսը ծանրակշիռ ամրաստանութիւնների ներքեւ է գտնուում իր բարոյական կենցաղով եւ այդու իսկ իր վրայ է հրաւիրել եկեղեցու եւ ազգի միահամուռ սաստիկ վրդովումն ու դատապարտումը,
3. — Նկատելով որ Եղիշէ Արքեպիսկոպոսի արարքները Երուսաղէմի Ս. Աթոռի շահերի եւ Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան եղբայրակիցների դէմ ծանր կերպով անդրադարձել են հայ եկեղեցւոյ եւ հայ հոգեւորականութեան վարկի վրայ յաջո հայ ժողովուրդի եւ օտար ազգերի,
4. — Նկատելով որ իր գործելակերպով անհաւատարիմ է գտնուել Տէրտէրեան Արքեպիսկոպոսը Մայր Աթոռի հանդէպ եւ առ ոչինչ է համարել վերջին վեց ամիսների ընթացքում հայրապետական յորդորներն ու կոչերը, ու այդպիսով զրգել է իր հաւատարմութեան ուխտը, որ նա կատարել է Իջման Ս. Սեդանի առաջ 1951 թուի Յուլիսի 7ին, իր եպիսկոպոս ձեռնադրման առթիւ, Սուրբ Էջմիածնում,
5. — Նկատի առնելով 1957 թուի Փետր. 25 թուակիր Եղիշէ Արքեպիսկոպոս Տէրտէրեանի ինքնապաշտպանութեան գիրը, ուղղուած Երուսաղէմի Միաբանական Ընդհանուր Ժողովին եւ այս վերջինիս պատասխանները,
6. — Հիմնուելով նաեւ նրա մասին հայ եկեղեցւոյ նուիրապետական բոլոր Աթոռների, թեմերի վերաբերմունքի եւ տեսակէտների վրայ,

ա) Մենք հաստատում ենք Եղիշէ Արքեպիսկոպոսի նկատմամբ առնուած բոլոր որոշումները Երուսաղէմի Միաբանական Ընդհ. Ժողովի կողմից:

- բ) Յետ ենք վերցնում նրանից արքութեան պատիւը որը շնորհուել էր նրան Երջանկայիշատակ Տ. Տ. Դէորդ Զ. Կաթողիկոսի կողմից 1951 թուին եպիսկոպոս ձեռնադրութեան առիթով, նկատի ունենալով նրա Պատրիարքական Տեղապահի հանգամանքը:
- գ) Եղիշէ Եպիսկոպոսի պարագան ներկայացնել յառաջիկայ եպիսկոպոսական ժողովին; նրա մասին կանոնական վերջնական որոշում կայացնելու համար:
- դ) Մինչ այդ՝ Տէրութեան եպիսկոպոս մնում է կախակայուած, փիլոնագուրկ եւ ունէ ձեռով եւ ոչ մի տեղ չի կարող ներկայացնել ոչ մի վարչական եւ հոգեւոր իշխանութիւն:
- ե) Մինչ եպիսկոպոսական ժողովի գումարումը եւ վերջնական վճիռի կայացումը, Տէրութեան եպիսկոպոսի համար սահմանում ենք պարտադիր բնակավայր Բեթղեմէմում Հայոց Ս. Մննդեան վանքում, 1957 թուի Մայիսի 1ից սկսեալ, զրկելով նրան սրբազան արարողութիւններին մասնակցելուց:
- զ) Եթէ մինչ եպիսկոպոսական ժողովի գումարումը եւ վերջնական վճիռի կայացումը, Տէրութեան եպիսկոպոսը անտեսի վերոյիշեալ որոշումները եւ որ եւէ ձեռով շարունակի վնաս հասցնել հայ եկեղեցուն եւ Երուսաղէմի Ս. Աթոռին, այդ դէպքում մենք կը տանք հայրապետական մեր վերջնական վճիռը յատուկ կոնդակով:

Կոչ ենք անում մեր բոլոր նուիրապետական Աթոռներին, թեմերին ու համայն հայ ժողովրդին չբաջալերել նրան եւ մնալ հաստատ ու խաղաղ եկեղեցու շահերի վէմին վրայ:

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

Այս հեռագիրը ստացուելէն վերջ անոր պահէն փոխանցուեցաւ Եղիշէ Եպս.ին, Ապրիլ 16ին: Եղիշէ Եպս. պահասխանեց 18 Ապրիլ բուակիր հետեւեալ նամակով.

Ամենապատիւ Տ. Տիրան Արքեպս. Ներսիսեան

Ընտրեալ Պատրիարք Ս. Արքային Երուսաղէմի

Հոգեւոր Տ. Վազգէն Արքեպիս Երջանու ստացալ Ձեր դրկած հայրապետական վճիռը: Շնորհակալութիւնք իմ Նորին Ս. Օծուքեան եւ թէ Ձեզի:

Միայն թէ պիտի ուզէի գիտնալ թէ Բեթղեմէմի վանքին մէջ ո՞ւր պիտի ըլլար իմ բնակութեան վայրը եւ ի՞նչ պայմաններու մէջ: Շնորհակալ պիտի ըլլայի եթէ այս մասին անհրաժեշտ ու ճշգրիտ տեղեկացնէի:

Srsforctn

ԵՂՆԷԷ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Տնօրէն ժողովը յետ խորհրդակցութեան, կարգ մը տարրական եւ անհրաժեշտ կարգապահական պայմաններ առաջարկեց Եղիշէ Եպս.ի Բեթղեմէմ բնակութեան մասին. այսինքն առիթ չտալ եւ պատճառ չդառնալ «խաղաղութեան խանգարման», չանտեսել վանական կարգ ու սարքը, ինչպէս նաեւ ետ քաշել Երուսաղէմի մէջ իր բացած դատը. «այս՝ ոչ թէ որովհետեւ այդ դատին ելքը ունէ ձեռով կը մտահոգէ զմեզ, այլ. ա) որպէսզի դադրին այլեւս Աթոռին գործերու մասին հրապարակի անպատուարքեր աղմուկները, եւ բ) որպէսզի ցոյց տուած ըլլար Ձեր անկեղծութիւնը Հայրապետի վճիռին հնազանդութեան մէջ»: Եւ առաջարկուեցաւ իրեն Բեթղեմէմի վանքին լաւագոյն սենեակը, սննդագին եւ զգեստագին:

Նամակին մէջ բովանդակուած պայմանները հիմնուած էին Վեհափառ Հայրապետի վճիռին (զ) կէտին եւ հիմնական պայմանին վրայ:

եղիշէ եպս. 30 Ապրիլ թուակիր նամակաւ ի միջի այլոց կը հաղորդէր. «հնազանդելով Նորին Ս. Օծուծին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի վճռին, պատրաստ եմ մեկնելու Բեթղեհէմի Ս. Մննդեան հայոց վանքը, մինչեւ որ իմ մասիս կարգադրուի անհրաժեշտը: Եւրջ երկու շաբաթներ առաջ արդէն հեռագրաւ յայտնած եմ այս յօժարամտութիւնս Վեհափառ Հայրապետին»: Իսկ առաջարկուած պայմաններուն չէր ուզեր ենթարկուիլ պատճառելով որ «անոնք ինծի հրահանգուած չեն Նորին Ս. Օծուծին Ա. մենայն Հայոց Կաթողիկոսի վճռագրով»:

Խնդիրը հաղորդուեցաւ Վեհ. Հայրապետին՝ 9 Մայիս թուակիր նամակաւ, տրուած ըլլալով որ Տ. Եղիշէ եպիսկոպոսի կապը Ս. Աթոռոյս հետ խզուած ըլլալով՝ իրեն եպիսկոպոս ինք Ամենայն Հայոց Հայրապետի անմիջական իրաւասութեան ներքեւ կը գտնուի:

Բ.

ԻՆՆ ԿԼՏԵՐ: — Այս կապակցութեամբ աւելորդ չենք նկատեր յիշել նաեւ այն ինչը ծանրակշիռ յանցանքները, որոնց վրայ հիմնուած Միաբանական Ընդհ. Ժողովը Եղիշէ եպս.ի Միաբանակցութենէ արտաքսման վճիռը տուաւ, եւ որոնք 8 Մարտ 1957 թուակիր գրութեամբ մը հաղորդուեցաւ Նորին Ս. Օծուծին Ամենայն Հայոց Հայրապետին, ի տեղեկութիւն, եւ որոնք կարեւոր չափով հիմք ծառայած պէտք է ըլլան նաեւ Եղիշէ եպս.ի պատուազրկման վճռագրին:

Ա. — Դուր ղէմ գործած էր Ազգային Մահմանադրութեան 21րդ յօդուածին. Ս. Աթոռոյս տեղապահութեան ձեռնարկէն բառատեւայ շրջանի յուսման Միաբանական Ընդհանուր Ժողով գումարած չըլլալով. Գատրիարբեկան ընտրութեան ձեռք գրեթէ միակ գործը ի գլուխ հանելու համար: Այս պատճառաւ Ս. Աթոռը թափուր պահած էր եօթ տարիներ, զուռ լսելով անպատեհութեանց եւ անկարգութեանց:

Բ. — Ձեր տեղապահութեան շրջանին Միաբանական կանոնի կիրարկելի ինչ ինչ արամադրութիւնները չէր յարգած եւ Միաբանական Ընդհանուր եւ Տնօրէն Ժողովները կանոնադրապէս չէր գումարած, որուն հետեւանով երկար տարիներ Միաբանութեան տարեկան հաշուետուութիւն չէ ներկայացուած:

Գ. — Ձեր տեղապահութեան եօթ տարիներու շրջանին խզմատութեամբ չէր կատարած ձեռնարկներ եւ պատճառ եղած եւ առիթ տուած էր զեղծումներու, հանգանակութեան համար զանազան երկիրներ (Հնդկաստան, Եգիպտոս, Եւրոպա եւ այլուր) ձեռնարկած այցելութիւններէն ետք ձեռնարկած գործերուն եւ տնտեսական գործառնութեանց մասին տեղեկագիր չէր ներկայացուցած պատկան մարմիններուն: Առանց վանական պատկան մարմիններու հաւանութեան անհրաժեշտ ֆարգորութիւնները չէր Մեծաձուր Արեւելիքի մէջ, աւելորդ ծախսերու ենթարկելով Ս. Աթոռը: Ձեր ամսական հաշիւները (լուսարարապետի եւ տեղապահի) կանոնաւոր կերպով չէր տուած, իսկ քնաւ հաշիւ չէր տուած 1956 Մայիս 1էն ի վեր: Հոգ չէր տարած Ս. Տեղեւոյ պայծառութեան, որ մեր Միաբանութեան գլխաւոր պարտականութիւնն է: Հոգ չէր տարած Միաբանական եւ վանական կենցաղի բարուր ընթացքին, ընդհակառակը ձեռք կրօնական պարտականութեանց մէջ թերացմամբ յուր օրինակ հանդիսացած էր Միաբանից:

Դ. — Գլխարակելի եւ հոգեւորականի անվայել կենցաղ ունեցած էր ձեռնարկած պաշտօնավարութեան ընթացքին, գայթակգութեան պատճառ զառնալով Միաբանից եւ Ժողովրդեան: Այս իրողութիւնը այնքան հանրածանօթ է, որ չի կարօտիր մանրամասնութեանց թուումին:

Ե. — Ձեր պաշտօնական հանգամանքը չարաչար գործածելով եւ ձեռնարկած գծում հաշիւներէն տարուած եղբայրադու զրպարտագիր մը ստորագրած եւ յանձնած էր Հաշիւական Թագաւորութեան Նախարարապետին, ջանալով վարկաբեկել եւ կասկածելի դարձնել յայտ երկրի կառավարութեան Տ. Տիրան Արքեպս. Ներսիսեանը, Միաբանութեան աւագ անդամը: Ձեր այս զրպարտագրին հետեւանով 1) Տ. Տիրան Արքեպիսկոպոս բռնի տարագրուեցաւ Սուրբ Երկրէս: 2) Հայ Ժողովուրդի եւ Եկեղեցւոյ եւ Միաբանութեան անունը վարկաբեկուեցաւ, որովհետեւ ի լուր աշխարհի տարածանութեան ձեռնարկած անարգ զրպարտագրին անհիմն եւ ամօթալի վերագրումները: 3) Միաբանութիւնը եւ Հայ Ժողովուրդը խռովեցաւ եւ անոնց խաղաղութիւնը խանգարուեցաւ: 4) Եթէ այս զրպարտագրով ձեռնարկուած նպատակը յաջողէր պիտի վտանգուէին Ս. Աթոռոյ վարկը, Միաբանութեան անդամներուն ապահովութիւնը եւ Ս. Աթոռը զարաւոր իրաւունքները եւ պիտի քայքայուէր Միաբանութեան կազմը:

Զ. — Բացակայած էր Ս. Աթոռէն 1956 Սեպտեմբեր 19-ին ի վեր առանց տեղեակ պահելու վանական պատկան մարմինները թէ ո՞ւր եւ ինչո՞ւ կը մեկնիր։ Բաց աստի ձեր բացակայութեան ընթացքին տեղեակ չէր պահած վանական իշխանութիւնը ձեր ուր ըլլալուն մասին։ Ինչ որ պարտէիք ընել ոչ միայն իրրեւ տեղապահ այլ նաեւ իրրեւ Միաբան Սրբոց Յակոբեանց Ուխտին։ Ու տակաւին ձեր Յորդանան վերադարձը ի լրոյ յայտնի ըլլալէն վերջն ալ կապ չէր պահած վանական իշխանութեան հետ, ինչ որ պարտէիք ընել։ Ընդհակառակը, դուրսէն հետամուտ եղած էր աթոռական գործերու։

Է. — Ն. Ս. Օծութիւն Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին տուած ձեր խոստումին թէ «պիտի քաշուիք ամէն գործէ», հաւատարիմ չէր եղած։ Ինչպէս երեւան կուգայ Վեհափառ Հայրապետին առ դեր. Տ. Սուրէն Եպս. ուղղեալ Նոյեմբեր 14, 1955 հեռագրէն. ուր ըսուած է. «Մեր թելադրանքին վրայ եղիշէ Արքեպս. խոստացաւ ի շահ Եկեղեցւոյ քաշուիլ ամէն գործէ»։ Բաց աստի Վեհափառ Հայրապետը Ս. Աթոռոյ տեղապահ Տ. Տիրան Արքեպիսկոպոսին ուղղեալ 27 Նոյեմբեր 1956 թուակիր նամակին մէջ եւս կը հաստատէ ձեր խոստումը Ն. Ս. Օծութեան տրուած՝ ըսելով. «Իրաւունք ունիք Վեհափառ, այս պայմաններու մէջ եւս պիտի քաշուիք ամէն բանէ. կը վստահացնեմ Ձեզ թէ իմ ապագայ ընթացքով ոնէ՛ղ ղեկավարութիւն պիտի չստանալեմ Մայր Աթոռին կամ Երուսաղէմի Պատրիարքութեան»։ Եւ դուր ոչ միայն խոստանադրուծ եղած էր այս մասին. այլ գործնական աշխատանք տարած էր արտարին միջոցներով վերատիրանալու ձեզմէ առնուած պաշտօններու։ Ինչպէս կը հաստատուի 19 Դեկտեմբեր 1956ին երկրիս բարեխնամ Կառավարութեան Ներքին Գործոց Նախարարին եւ Ս. Աթոռոյ Պատրիարքական Տեղապահին ղէմ ձեր բացած դատով։

Ը. — Հետեւած էր Ս. Աթոռոյ Պատրիարքարանին եւ վանական իշխանութեան ղէմ շարունակելով դուր գնեղ Պատրիարքութեան Տեղապահ համարիլ երբ արդէն այդ պաշտօնէն ղաղաբեւուած էիք 1956 Հոկտ. 13ին գումարուած Միաբանական Ընդհանուր Ժողովին կողմէ, եւ երբ ձեր պաշտօնանկութեան որոշմնագիրը ձեզի յանձնուած էր արդէն նոյն ինքն Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին ձեռամբ, ինչպէս կը հաստատուի Ն. Ս. Օծութեան Ս. Աթոռոյ Տեղապահին ուղղեալ 27 Նոյեմ. 1956 թուակիր նամակաւ։ Միաբանական Ընդդ. Ժողովի իշխանութեան ղէմ ձեր հետեւումը կը հաստատուի ձեր կողմէ նախած «Կոչ Երուսաղէմի մերազն ժողովուրդին» վերնագրեալ թուցիկով. որ գրուած է «Ամման, 26 Նոյեմ. 1955»ին եւ որուն ներքեւ ստորագրած էր «Եղիշէ Արքեպիսկոպոս Տէրաւերեան, Պատրիարքական Տեղապահ Ս. Աթոռոյ Երուսաղէմի»։ Այս թուցիկին տպագրեալ օրինակները Երուսաղէմեանկ Հայ Ժողովուրդին ցրուելու փորձը կատարուեցաւ Նոյեմ. 30ի զիշերը, պատճառ դառնալով Ժողովրդային յուզման եւ զրդուութեան։ Նոյնպէս հրատարակած էր «Յայտարարութիւն» իր. տպուած Պէյրութի Արաբա օրաթերթի 1956 Դեկտեմբեր 15ի թիւին մէջ. որ ստորագրած էր «Եղիշէ Արքեպս. Տէրաւերեան, Պատրիարքական Տեղապահ Ս. Աթոռոյ Երուսաղէմի», «Ամման, 10 Դեկտ. 1956» թուականաւ։

Թ. — Այս կերպով Վեհափառ Հայրապետին ձեր տուած խոստումը դրժելն եւ Միաբանական Ընդհանուր Ժողովոյ հեղինակութիւնը արհամարհելն եւս փորձած էր սուտ հանել Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը ձեր 8 Դեկտեմբեր 1956 թուականը կրող հեռագրով, ուր ըսած էր. «Ձերդ Վեհափառութեան եւս բնաւ չեմ ըսած, իմ էջմիածին եղած միջոցիս, թէ կը հրաժարիմ պաշտօններէս. Ձեր փափաքին վրայ եւ ի սէր խաղաղութեան յայտնած եմ թէ վերադարձիս իմ ղէմս եղածներուն համար բարեացակամ գիշուածք պիտի ունենամ»։ Ձեր այս հեռագիրը հրատարակուած է Պէյրութի Արաբա օրաթերթի 16 Դեկտ. 1956ի թիւին մէջ։

Արդ. վերոյիշեալ ձեր յանցանքներէն ամէն մէկը առանձինն եւ ամէնքը միասնաբար իրրեւ պատճառ ունենալով. Տնօրէն Ժողովս միաձայնութեամբ որոշեց, իր 1957 Փետրուար 13ի 1. Նիստին մէջ, զձեզ կախակալել, սոյն որոշմնագրի թուականէն սկսեալ եւ ներկայիս զձեզ կը կախակալէ ձեր Միաբանական Ընդդ. Ժողովին իրաւունքներէն, որոնք նշուած են Միաբանական կանոնի 7րդ եւ 45րդ յօդուածներուն մէջ, մինչեւ որ Միաբանական Ընդհանուր Ժողովը նկատի առնէ զձեզ Ս. Յակոբեանց Ուխտի մասնակցութենէն արտաքսելու վերոյիշեալ առաջարկը եւ իր վճիռը տայ այդ մասին։

Այս իննը կէտերը հարկադրուեցանք դնել այստեղ հերքելու համար այն սխալ եւ թիւր շարժառիթները որոնք կը վերագրուին կարգ մը շրջանակներու մէջ Ամենայն Հայոց Վեհ. Հայրապետին, վերեւ յիշուած վեճագրի արծակման կապակցութեամբ։

Եղիշէ Եպս.ի փիլոնագրկման մասին հայրապետական վճիռը ոնէ՛ղ կապ չունի Աջերու խնդրոյն կամ անոնց վերադարձին հետ։ Նախ ծանօթ է որ Վեհ. Հայրապետը ուշ իրագեկ եղաւ խնդրոյն էութեան։ Փետր. 10ին արդէն վերջնագիր — ազդարարագիր մը ղրկեց Եղիշէ Եպս.ին որ «քաշուի ամէն գործէ եւ ետ կենայ Աթոռին եւ Միաբանութեան ղէմ իր բոլոր ձեռնարկներէն», եւ Եղիշէ Եպս.ին ժամանակ տուաւ մինչեւ Փետր. 16։ Ապա Լիբանանէն ոմանք փորձեցին միջնորդել որ Եղիշէ Եպս. ետ վանք ընդունուի։ Մինչ այդ Վեհափառին իմաց տրուեցաւ որ Միաբանութեան մէջ Եղիշէ Եպս.ը Միաբանակցութենէ արտաքսելու առաջարկ կայ։ Վեհափառը սպասեց այդ առաջարկի

ելքին: Երբ Մարտ 5ին արտաքսումը վճռուեցաւ. Վեհափառը ուզեց ունենալ այդ վճռին առաջնորդող տեղեկագիրը: Այդ տեղեկագիրը Ն. Ս. Օծութեան ղրկուեցաւ Մարտ 8ին: Մինչեւ որ այդ գիրը ստացաւ եւ զայն նկատի կրցաւ առնել, Մարտ ամիսը իր վախճանին կը մօտենար: Վեհափառ Հայրապետը ուզեց նաեւ Մարտ 20ի պատրիարքական ընտրութեան տեղեկագիրը: Այս գիրն ալ ստանալէ ետք հազիւ ժամանակ կ'ունենար իր վճիռը պատրաստելու եւ յայտարարելու: Արքեպիսկոպոսի մը պատուազրկումը հապճեպով կատարուելիք գործողութիւն չէ. ժամանակ եւ լուրջ քննարկութիւն պահանջող խնդիր է: Հետեւաբար Կիլիկեան Աթոռի սրբազան մասունքներու վերադարձին եւ հայրապետական վճռագրին ժամանակական մօտիկութիւնը պարզ գուզադիպութիւն է: Թուականներու մէջ «խորհուրդ» փնտռել, եւ տրուած պայմաններու մէջ ռեւէ կապ տեսնել հայրապետական վճռագրին եւ Աջերու յայտնութեան մէջ, գործածելով մեղմագոյն բացատրութիւնը, բոլորովին անտեղի է եւ անհիմն: Նման վերագրումներ լոկ արծազանգներն են այն նախապաշարեալ մտայնութեան եւ կանխակալ կարծիքներուն՝ որոնցմով առհասարակ համակուած են դժբախտաբար մեր լրագրական եւ հատուածական ինչ ինչ շրջանակներ եւ որոնք շարունակ ալեկոծեալ դրութեան մէջ կը պահեն մեր ազգային եւ եկեղեցական նաւը, արգելք հանդիսանալով որ ան խարխիս նետէ խաղաղութեան նաւահանգիստը:

Գ.

ՀԵՐԲՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄՆԵՐ: — Այս կապակցութեամբ կ'ընենք նաեւ հետեւեալ հաւաստումները ի լուսաբանութիւն եւ ի հերքումն «Յուսարներ» օրաթերթի մէջ վերջերս երեւցած սխալ, թիւր եւ անիրազեկ թղթակցութեան մը որ պղտորուած միտքերը առաւել պղտորելու միայն կը ծառայէր:

Ա. — Պատրիարքական ընտրութեան առթիւ, Պատրիարքարանիս իրաւասութեան շրջանին մէջ — Յորդանան եւ Իսրայէլ — եղող Ս. Յակոբեանց Միաբանական Ուխտի բոլոր անդամները Միաբանական Ընդհ. Ժողովի կանչուեցան, եւ ամենքը ներկայ եղան, եւ ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ ճիշդ որոշուած ժամուն, կատարեալ վայելչութեամբ, ամենայն օրինաւորութեամբ եւ խաղաղութեամբ:

Բ. — Պատրիարքական ընտրութիւն կատարելու համար «կառավարական հաւանութիւն ստանալու ստիպողութիւն» գոյութիւն չունի եւ չէ եղած, ոչ պետական օրէնքի եւ ոչ ալ Միաբանական կանոնի մէջ:

Գ. — Նախորդ Տեղապահը չէ առարկած եւ չէր կրնար առարկել թէ պատրիարքական ընտրութիւնը հակականոն եղած է: Ընդհակառակը, ինչպէս որ վերեւի նամակէն կը հաստատուի, զրով ճանչցած է Տիրան Արքեպս.ի «ընտրեալ պատրիարքի» հանգամանքը: Եղիշէ Եպս.ի երուսաղէմի մէջ բացած դատը խնդրոյ առարկայ կ'ընէ իր տեղապահութենէ պաշտօնանկութիւնը եւ նոր Տեղապահի ընտրութիւնը: Որքան ատեն որ Կառավարութիւնը կը շարունակէ ճանչնալ Տիրան Արքեպս.ի Տեղապահի հանգամանքը, իր պատճառներէ վերաբերեալ բոլոր գործերը անկասկած օրինաւոր եղած են եւ են:

Դ. — Երուսաղէմի դատարանը չէ ընդունած Եղիշէ Եպս.ի բացած դատին «իրաւական հիմունքը». այլ ընդունած է միայն դատը: Ժամանակին Ամմանի դատարանն ալ ընդունած էր իր դատը. բայց նախնական դատավարութենէ վերջ մերժեց այդ դատով զբաղիլ զայն նկատելով իր իրաւասութեան սահմանէն դուրս: Երուսաղէմի դատարանը եթէ մինչեւ իսկ այս դատը իր իրաւասութեան սահմանին մէջ ալ նկատէ, դատավարութենէ վերջ պիտի ճշդուի անոր «իրաւական հիմունք» ունենալը կամ չունենալը: Եղիշէ Եպս. նախ քան երկրորդ դատը բանալը դադրած ըլլալով Ս. Յակոբեանց Ուխտի Միաբանութենէ, առնչութիւն չի կրնար ունենալ Միաբանական գործերու հետ եւ չի կրնար խառնուիլ իրեն չվերաբերող խնդիրներու մէջ: Բաց աստի ինք «կախակայուած

և փրկոնագուրկ» հոգեւորական մը ըլլալով, «ոնէ՛ ձեւով եւ ոչ մի տեղ չի կարող ներկայացնել ոչ մի վարչական եւ հոգեւոր իշխանութիւն»:

Ե. — Միաբանութեանս Կանոնի «Արտաքսումն ի Միաբանութենէ» գլուխին բոլոր օրինական տրամադրութիւնները լրիւ յարգուած եւ բժախնդրութեամբ գործադրուած են եղիշէ՛ Եպս.ի արտաքսումը որոշելու գործողութեանց ընթացքին: Ինք ալ իր բացած դատին մէջ նման խնդիր չէ յարուցած գիտնալով իրականութիւնը. հետեւաբար «Թըղթակից»ի մը «երեք անգամ...»ի, կամ «Տնօրէն Ժողովի ներկայ ըլլալու» եւ այլ նման արտայայտութիւններ իմաստէ՛ գուրկ եւ դատարկ խօսքեր են:

Զ. — Միաբանական Կանոնի մէջ տրամադրութիւն չկայ որ երուսաղէմէն դուրս գտնուող — ոչ թէ՛ «վանքէն դուրս գտնուող» — Միաբաններ ընտրական ժողովներու կանչուին: Ոնեւ ընտրութեան առթիւ, Պաղեստինէն դուրս գտնուող Միաբաններ չեն կանչուած: Իսկ ներկայ ընտրութեան շրջանին Յորդանանի եւ Իսրայէլի մէջ կային ընդամէնը 24 Միաբաններ, որոնք ամէնքն ալ կանչուեցան եւ առանց բացառութեան ներկայ եղան պատրիարքի ընտրութեան ժողովին:

Է. — Սուտ է այն հաւաստումը թէ՛ պատրիարքական ընտրութեան դէմ «հինգ Միաբաններ արտասահմանէն բողոք ներկայացուցած են արդէն»։ ոչ իսկ մէկ հոգի բողոք ներկայացուցած է: Ընդհակառակը զրեթէ՛ ամէնքն ալ շնորհաւորած են նորընտիր պատրիարքը հեռագրաւ կամ նամակաւ, ինչպէս կարելի է ստուգել «Սիոն»ի ներկայ եւ նախորդ թիւերուն մէջ երեւցած շնորհաւորական հեռագիրներէն եւ նամակներէն:

Ը. — «Կառավարական որոշումով նախապէս յետաձգուած» չէր պատրիարքական ընտրութիւնը. այլ Ամմանի Գերագոյն Ատեանը արգելք դրած էր ընտրութեան՝ մինչեւ որ նոյն Ատեանին առջեւ բացուած դատը վերջանար: Այդ դատը տեսնուեցաւ եւ վճռագիրը տրուեցաւ Մարտ 19ին: Այդ վճռագրով դատարանը վերցուած յայտարարեց պատրիարքի ընտրութեան արգելքը: Այդ վճռագրի հիման վրայ Տեղապահը անմիջապէս ժողովի կանչեց Միաբանութիւնը եւ ընտրութիւնը կատարուեցաւ Մարտ 20ին:

Թ. — Երուսաղէմի Կառավարչատունէն «ազդարարութիւն» չէ եկած Տեղապահին՝ «ընտրութենէն ժամ մ'առաջ» ընտրութեան չձեռնարկելու: Այլ փոխ-կառավարիչը հեռածայն ըրած է Պատրիարքարանի մէկ քարտուղարին, ընտրութենէն 20 վայրկեան առաջ, ըսելով թէ՛ դատարանէն վճռագիր պիտի գայ ընտրութիւնը կեցնելու: Բայց այդ վճռագիրը վանքին դուռը եկաւ ընտրութենէն կէս ժամ յետոյ եւ նորընտիր Պատրիարքին ձեռքը հասաւ ընտրութեան հետ կապուած եկեղեցական արարողութեանց աւարտումէն ետքը: Բաց աստի, դատարանին վճիռը ըստ օրինի դատարանի պատշոնաւոր միջոցաւ միայն եւ գրաւոր միայն կրնայ հաղորդուիլ: Ուրիշ որեւէ ձեւով հաղորդում արժէք չի ներկայացնել ըստ դատարանական օրէնքի: Օրինաւոր այս կերպով եղած էր Գերագոյն Ատեանի հաղորդումը՝ 19 Դեկտ. 1956ին: Հետեւաբար, Տիրան Արքեպիսկոպոս կը մնայ օրինաւոր Տեղապահ եւ ընտրեալ-պատրիարք Կառավարութեան աչքին եւ կը սպասէ արքայական ֆէրմանին:

Ժ. — Իսկ պատրիարքական ընտրութեան վաւերացումը անմիջական կամ մէկ երկու շաբաթէն ըլլալիք գործողութիւն մը չէ. ամիսներ կը տեւէ: Թորգոմ պատրիարքի ընտրութենէն մինչեւ արքայական հրովարտակի ստացումը տեւած է վեց ամիսներ: Մեսրոպ պատրիարքինը՝ աւելի քան չէ՛ք ամիսներ: Կիւրեղ պատրիարքինը՝ լման տարի մը: Կառավարութիւնը այս ներկայ ընտրութեան մասին ժխտական խօսք մը չէ ըրած:

Այս բոլորէն յստակ կ'երևի որ «Յուսաբեր»ի թղթակիցը անտեղեակ է խնդիրներէն եւ տգէտ՝ օրինական ձեւակերպութեանց: Եւ ցաւալի է որ «Յուսաբեր»ի պէս լուրջ կարծուած թերթ մը տեղ կուտայ նման անճիշդ եւ տղայական թղթակցութեանց:

Նոյնքան ողբալի է որ «Յուսաբեր», «պապէն աւելի պապական» մտայնութեամբ մը, տակաւին կը պահէ Արքեպիսկոպոսի տիրապետող եղիշէ՛ Եպս.ին վրայ, երբ ինք, ենթական, հպատակելով տրուած Հայրապետական վճիռին, կը ստորագրէ իր բոլոր պաշտօնական գրութիւնները որպէս «Եպիսկոպոս» եւ ոչ թէ՛ «Արքեպիսկոպոս»:

ԴԻԻԱՆ Ս. ՍԹՈՌՈՅ